

РІВНІ ПРАВА ТА МОЖЛИВОСТІ ЧОЛОВІКІВ ТА ЖІНОК: ДОСВІД ЦИБУЛІВСЬКОГО ЛІЦЕЮ

Рівні права та можливості чоловіків та жінок – це концепція, що передбачає однакові можливості, статус і обов'язки для обох статей у суспільстві. Це означає, що жінки і чоловіки повинні мати однакові права на освіту, працю, участь у прийнятті рішень, політику та інші аспекти життя.

Ця ідея сприяє створенню більш справедливого та рівного суспільства, де всі мають можливість реалізувати свій потенціал незалежно від статі. У багатьох країнах прийнято закони і політики, що спрямовані на забезпечення рівних можливостей для чоловіків та жінок у всіх сферах життя.

Дуже важливим у сучасному суспільстві є розуміння того, що кожна дитина має право на однакові можливості незалежно від статі. Рівність вимагає гарантування однакового доступу до освіти, розвитку, здоров'я та інших сфер. У деяких країнах досягнуті значні успіхи у реалізації цієї мети, але існують ще виклики, які потребують уваги.

Однак, на практиці деякі виклики можуть заважати повній реалізації цієї концепції, такі як стереотипи, дискримінація та культурні чинники. Спільні зусилля суспільства, правозахисних організацій та урядових інституцій є важливими для досягнення рівних можливостей та прав для всіх.

Важливу роль у формуванні цінностей та поглядів дітей на гендерну рівність відіграє школа. Адже починаючи зі шкільних років, ще в початковій школі формується підґрунтя для розуміння та усвідомлення цінності рівних прав для хлопчиків та дівчаток.

Гендерний підхід у початковій освіті сьогодні набуває неабиякого значення у взаємозв'язку з розвитком демократії і права. Ця проблема є однією з найменш розроблених у вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях, що пов'язано певною мірою з новаторством гендерно-чутливого підходу в освітню практику початкової школи, неодноразовим трактуванням як гендерної термінології, так і її змістовного наповнення.

Вчені наголошують, що початкова школа – це саме той «останній шанс» самовільної корекції психічного розвитку і становлення здібностей дитини, коли їй можна допомогти реалізувати власні досягнення без огляду на стать.

Школа сьогодні – це, перш за все, школа самореалізації та самоактуалізації особистості, бо саме «нова школа кладе за головну мету збудити, дати виявитися самостійним творчим здібностям дитини» [10].

У навчальному закладі «Цибулівський ліцей» Монастирищенської міської ради Черкаської області я працюю 5 років на посаді вчителя географії та вихователя групи продовженого дня. Зауважу, що заклад освіти активно працює у напрямку просування цінностей прийняття та недискримінації у демократичних процесах нашої країни. Так, систематично проводяться заходи з метою виховання гендерної рівності, такі як: інформаційні лекції про важливість рівних можливостей для всіх, обговорення ролей статей у суспільстві, організація дискусій та панелей на тему гендеру, а також популяризація позитивних прикладів досягнень незалежно від статі.

До прикладу, нещодавно був проведений творчий конкурс на тему «Рівні права та можливості чоловіків та жінок», метою якого була реалізація інформаційної та просвітницької роботи з основ культури гендерної рівності, ознайомлення учнів із державною політикою з утвердження гендерної рівності в Україні, сприяння формуванню гендерної культури та подоланню усталених стереотипів щодо ролі та місця жінок та чоловіків у суспільстві, виховувати соціально-компетентну, толерантну особистість. Учні «Цибулівського ліцею» позитивно відносяться до подібних конкурсів, оскільки останні є цікавим способом висловлення своїх поглядів та ідей через мистецтво, літературу чи інші творчі вирази. Такі конкурси стимулюють учнів задуматися над важливістю рівності між статями та сприяють популяризації цієї теми серед молодого покоління.

Рис. 1. Конкурсні роботи учнів Опорного закладу «Цибулівський ЗЗСО І-ІІІ ступенів» Монастирищенської міської ради Черкаської області на тему «Рівні права та можливості чоловіків та жінок»

Варто відзначити, що провівши численні опитування та анкетування серед учнів Цибулівського ліцею щодо важливості проведення заходів з метою виховання гендерної рівності, підвищення свідомості та сприяння покращенню ставлення до гендерних питань у суспільстві, ми дійшли висновку, що подібні заходи сприяють:

1. *сприйняттю важливості теми:* вихованці відчують, що педагоги закладу приділяють увагу актуальній та важливій темі, яка стосується всіх без винятку;
2. *розширення світогляду:* заходи допомагають учням розширити свій світогляд, розуміти різноманітність поглядів та досвідів інших людей;
3. *підвищенню свідомості:* заходи допомагають учням розуміти проблеми, пов'язані з гендерною нерівністю, та навчають їх розпізнавати їх у повсякденному житті;
4. *підтримці та розумінню:* вихованці відчують підтримку від закладу та вчителів у висловленні своїх думок та дій у сфері гендерної рівності;
5. *утворенню об'єднаної спільноти:* заходи зміцнюють почуття спільноти серед учнів, які поділяють спільний інтерес у питаннях гендерної рівності;
6. *розвитку емпатії:* вихованці розвивають емпатію та здатність розуміти інші точки зору, що сприяє створенню більш толерантного середовища;
7. *освідомленості власних прав:* заходи сприяють розумінню дітей про їх права та можливості, незалежно від гендерної приналежності;
8. *створенню позитивного змінного впливу:* учні відчують, що їхні дії та участь у заходах сприяють покращенню ставлення до гендерної рівності в суспільстві.

Ці позитивні аспекти впливають на загальний настрій, свідомість та активність учнів щодо питань гендерної рівності.

У шкільному середовищі діти піддаються впливу гендерних стереотипів, які можуть обмежувати їхні можливості, прагнення та перспективи вибору.

Наприклад, упереджене сприйняття, що хлопчики мають бути сильними та дівчатка – ніжними, може призвести до відмови від різних занять або спроб підкорити нові сфери, отримати здобутки. Нерідко, це також відображається у виборі професій та хобі.

Мені, як майбутній психологині, яка має за плечима педагогічну освіту і є педагогом-практиком початкової школи стало принципово важливо з'ясувати чи є сучасна школа однією з причин формування гендерних стереотипів, а, можливо, в подальшому і гендерної нерівності чоловіків та жінок. І якщо так, то хто в цьому винен: навчальна програма чи педагогічні працівники? Чи і ті, і інші?

Проаналізувавши педагогічну літературу зі статевого виховання з'ясувалося, що «вітчизняна школа» ніколи не була «безстатевою», як часто говорять. Навпаки, школа через навчально-виховний процес і педагогічну взаємодію активно реалізувала статево-рольову парадигму гендерної соціалізації учнів. Саме школі, на думку багатьох феміністських дослідниць, належить заслуга проведення ідей про природну рольову обмеженість жінок, формування комплексів професійної неповноцінності та соціальної депривації дівчат.

Дослідження змісту гендерних настанов на мезорівні дали змогу прослідкувати відтворення традиційних (патріархальних) настанов у практиці шкільного навчання. Відомо, що ЮНЕСКО виділяє приховані і відкриті елементи статевої дискримінації в дидактичних програмах.

Відкрита дискримінація – це наявність різних навчальних програм для хлопчиків та дівчаток.

Прихована дискримінація – це наявність гендерних стереотипів у шкільних матеріалах, які пропонують дітям певні моделі для ідентифікації. Саме цей тип прихованих навчальних планів присутній у шкільній освіті України.

Починаючи з дитячого садка і до аспірантури, всі стосунки в навчально-виховних закладах відтворюють закладені в культурі уявлення про

жінок, як підлеглих, залежних, таких, що не прагнуть до досягнень, а про чоловіків як домінуючих, незалежних і «успішних». Цей процес не є явною чи навмисною метою освіти та небагато хто з учителів усвідомлює, що він відбувається. Річ у тому, що окрім офіційно прийнятого навчального плану, затвердженого Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, в який входять навчальні програми та підручники, методичні посібники та різного роду дидактичні матеріали на допомогу вчителю, який має відповідати вимогам Конституції Української держави, її ідеології та політиці в галузі освіти та культури, існує прихований навчальний план.

«Прихований» навчальний план – це, по-перше, організація самого закладу, гендерні стосунки на роботі, гендерна стратифікація учительської професії, тобто структурна нерівність у педагогічній професії на виконавських та керівних посадах; по друге, зміст предметів, негласний розподіл на «жіночі» та «чоловічі» предмети; по-третє, стиль викладання, різна реакція вчителів на поведінку хлопців та дівчат на уроці та в школі; гендерні стереотипи у шкільних підручниках та навчально-методичному матеріалі, програмовому забезпеченні. Ці чотири виміри невидимого навчального плану не просто відображають гендерні стереотипи, а й підтримують гендерну нерівність, віддаючи перевагу чоловічому і домінантному й недооцінюючи жіноче й нетипове.

«Прихований навчальний план» – це той зміст дидактичного матеріалу, а також взаємодії вчителя з особами різної статі, який в опосередкований спосіб «посилає» певні гендерні настанови, як традиційного, так і егалітарного характеру. [2, с.74]

Представимо цю відмінність у вигляді таблиці:

Порівняння офіційного і прихованого навчального плану [2, с.75]

Приклади: статус-кво де-юре	Приклади: статус-кво де-факто
Однакові навчальні дисципліни для дівчат і хлопців	Існують статеві розбіжності організації таких дисциплін, як військова підготовка, ручна праця (для хлопчиків), медична

	підготовка, обслуговуюча праця (для дівчат)
Однакове виховання дітей незалежно від їх статевої належності	В школі превалюють різні педагогічні вимоги до поведінки статей: дівчаток вважають менш здібними, проте посидючими, тому більше урочного часу в опитуванні домашніх завдань, а також в поясненні нового матеріалу, особливо з точних наук, пересічний вчитель приділяє учням, а не ученицям (ця різниця в часі відповідає співвідношенню від 1/3 до 2/3) хлопців заохочують до активності та досягнень в знаннях, дівчат до відповідальності та слухняності.
Рівний доступ до професійної освіти, заохочення до кар'єри	Хлопців заохочують до такого вибору професійної освіти (інженерії, будівництва, транспорту, юриспруденції), яка в майбутньому дасть змогу великих заробітків, дівчат – навпаки.
Однакові ціннісні орієнтації у навчально-виховному процесі	На практиці дівчатам підкреслюють цінність для жінки сім'ї та дітей, а хлопцям – соціально-економічного престижу та самодостатності.

навчальні
та дидактичні
початкової
звернула увагу
тижня
більшості
дидактичних

традиційний поділ на чоловічі» та «жіночі» професії. До прикладу візьмемо дидактичний матеріал до підручника «Я досліджую світ» для 1 класу (О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко) (рис. 2).

Проаналізувавши підручники, посібники матеріали для школи програм НУШ, на те, що при вивченні професій, як і в підручниках, так і в матеріалах переважає

Рис. 2.
матеріалу до

Скриншоти дидактичного
підручника «Я досліджую

світ» для 1 класу (О. Волощенко, О. Козак, Г. Остапенко).

Таким чином, прихований навчальний план містить у собі чимало непрямих, діючих на підсвідомість постійних вказівок на те, чим мають займатись особи чоловічої статі, а чим – жіночої статі. Відповідно до цих традиційних настанов набувається і різне засвоєння особистісних цінностей та життєвих орієнтирів, в яких «чоловіче» стає домінуючим, а «жіноче» – підпорядкованим.

І, наостанок, хочу сказати, що цьогоріч, заклад в якому я навчаюся – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини підписав меморандум про взаємодію та співпрацю з громадською організацією «Київською школою рівних можливостей». І я, як одна з амбасадорок європейських змін включилася в проведення дослідження та у підготовку аналітичного звіту по Національній стратегії дотримання прав людини, зокрема забезпечення гендерної рівності. Адже, вважаю, що тільки разом, об'єднані в боротьбі за гендерну рівність, ми зможемо зробити кроки до створення справедливого світу, де кожна особа матиме однакові можливості для реалізації

свого потенціалу. Наші ідеї, створені та поширені через творчість, стануть могутнім інструментом для розбудови майбутнього, де різниця – це не вада, а сила нашої різноманітності!

Висновки

1. Гендерна рівність означає, що всі особи, незалежно від їхньої статі, мають однакові права, можливості та обов'язки. Це важливий принцип, який сприяє створенню справедливого і рівноправного суспільства.

2. Забезпечення гендерних прав та можливостей хлопчиків та дівчаток є важливим кроком до створення справедливого та рівного суспільства. Школа відіграє ключову роль у формуванні свідомості та цінностей, що сприяють гендерній рівності. Разом з батьками, вчителями та учнями ми можемо створити умови, в яких кожна дитина має можливість розкрити свій потенціал незалежно від статі.

3. Шкільне середовище може посилювати гендерні стереотипи, які впливають на очікувані ролі та поведінку хлопчиків і дівчаток. Наприклад, встановлення ролей «сильного» хлопчика і «прислужливої» дівчинки може обмежити їхні можливості та вибори. Освітні заклади мають сприяти свідомому розумінню гендерних стереотипів та їхньому подоланню.

4. Гендерна рівність у школах визначає майбутнє суспільства. Створення рівних можливостей для хлопчиків та дівчаток допомагає побудувати суспільство, де всі можуть реалізувати свій потенціал, зробити внесок у розвиток та стати активними учасниками.

5. Для досягнення гендерної рівності у школах необхідні спільні зусилля педагогів, батьків та учнів. Організація додаткових тренінгів для вчителів, проведення гендерної освіти для учнів, створення безпечних просторів для обговорення гендерних питань – це лише деякі шляхи поліпшення ситуації.

6. У шкільному середовищі діти піддаються впливу гендерних стереотипів, які можуть обмежувати їхні можливості та вибори. Тому важливо включити гендерну освіту в шкільну програму, щоб діти з раннього віку розуміли концепцію рівності та шкідливість стереотипів.

7. Важливо сприяти участі хлопчиків у традиційно «жіночих» діяльностях та дівчаток – у «чоловічих», надаючи можливість розвивати навички та інтереси.

8. Велике значення у вихованні дітей з гендерною свідомістю належить батькам та опікунам. Спілкування про гендерні ролі, пояснення прав та можливостей, надання позитивних прикладів в сімейних відносинах можуть сприяти розвитку рівноправності в родині та суспільстві.

9. Молодь має можливість приєднатися до різних ініціатив та груп, які сприяють гендерній рівності. Шкільні гуртки, добровільницькі організації, студентські клуби – це всі платформи, де молодь може висловити свої погляди, обговорювати питання гендерної рівності та долучатися до спільних зусиль.

Я вважаю, що тільки разом ми створимо майбутнє, де кожен крок до рівності робить наш світ кращим для всіх. Дай голос своїм ідеям та спільно змінимо стереотипи на рівні можливості.

Список використаної літератури:

1. Англійська мова 4 клас Будна 2021. URL: <https://shkola.in.ua/1793-anhliiska-mova-4-klas-budna-2021.html> (дата звернення: 17.08.2023).
2. Гендерна соціалізація молодших школярів: навч. книга. Тернопіль: Богдан, 2011. 192 с.
3. Математика 2 клас Гісь 2019. URL: <https://shkola.in.ua/1256-matematyka-2-klas-his-2019.html> (дата звернення: 17.08.2023).
4. Медіаматеріали до підручника «Я досліджую світ» для 1 класу. URL: <https://svitdovkola.org/1> (дата звернення: 17.08.2023).
5. Українська мова та читання 2 клас Большакова 2019 ч.2. URL: <https://shkola.in.ua/1276-ukrainska-mova-2-klas-bolshakova-2019-ch-2.html> (дата звернення: 17.08.2023).
6. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти. Ч. 1. URL: <https://svitdovkola.org/files/svitych-voloschenko-ya-doslidzhuyu-svit-2023-1kl-ch1.pdf> (дата звернення: 17.08.2023).
7. Я досліджую світ: підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти. Ч. 2. URL: <https://svitdovkola.org/files/svitych-voloschenko-ya-doslidzhuyu-svit-2023-1kl-ch2.pdf> (дата звернення: 17.08.2023).
8. Мистецтво 4 клас Масол 2021. URL: <https://shkola.in.ua/1555-mystetstvo-4-klas-masol-2015.html> (дата звернення: 17.08.2023).
9. Мистецтво 4 клас Масол 2021. URL: <https://shkola.in.ua/1855-mystetstvo-4-klas-masol-2021.html> (дата звернення: 17.08.2023).
10. Синекон Л. Метод проектів за ідеями Софії Русової. К.: Шк. світ, 2012. С. 65.

